

Didactiek voor kerndoelen 2

Het Delftse didactisch kader

In deel 1 hebben we een algemeen didactisch kader voor de zeven kerndoelen, drie doeldomeinen en de loopt, lukt en leeft kijkvragen geformuleerd. In dit deel gaan we dat kader verder uitwerken zoals we dat op twee Delftse scholen hebben gedaan, daarom de Delftse vakdidactiek. | Nick Keijser en Koen Lahnstein

Delftse didactisch kader

In het metaforische landschap van het bewegingsonderwijs staan drie torens waarvan de leerkracht op iedere toren een ander uitzicht heeft op wat er in de les gebeurt. Op de toren kan de leerkracht nieuw inzicht vinden om de kinderen te helpen om beter te leren bewegen, samen te bewegen en hun eigen (beweeg-) wensen waar te maken. De drie algemene LOLULE (loopt't, lukt't, leeft't) kijkvragen hebben we specifiekier uitgewerkt met subvragen. Door de termen nader te specificeren ontstaat er een beter beeld bij iedere kijkvraag. In het kort gaat het om onderstaande vragen (zie tekening):

Hoe lukt de beweegactiviteit? (beweegvormingstoren)

- Welke Beweeguitdaging?
- Welke Beweeguitvoering?
- Welke Beweeguitbouw?

Hoe loopt de samenwerking? (groepvormingstoren)

- Hoe is het Schoolvakwerkplan?
- Hoe is het Samenregelen?
- Hoe is de Sfeer?

Hoe leeft de motivatie?

(persoonvormingstoren)

- Wat is de Autonomie vraag?
- Wat is de Bindingsvraag?
- Wat is de Competentie vraag?

In het kort:

Lukt de beweegactiviteit = 3x B (uit)
Loopt de samenwerking = 3x S
Leeft de motivatie = A B C

Delftse didactische kader en kerndoelen

In dit Delftse didactische kader (DDKader) zijn alle zeven kerndoelen verwerkt. Er zit een klein verschil tussen het DDKader voor de leerkracht en de kerndoelen voor leerlingen.

Voor de beweegvormingstoren is de verbinding met de kerndoelen makkelijk te maken:

- Welke beweeguitdaging gaat over kerndoel 1? (deelnemen aan bewegen);
- Welke beweeguitvoering gaat over kerndoel 2? (verbeteren van beweegvaardigheid);
- Welke beweeguitbouw gaat over kerndoel 3? (beweegactiviteit passend maken).

In de groepsvormingstoren zijn twee doelen die in het kader passen:

- Hoe is de sfeer? Gaat over kerndoel 4 (bewegen met anderen);
- Hoe is het samen regelen? Gaat over kerndoel 5 (bewegen regelen);
- Hoe is het schoolwerkplan opgesteld? Kerndoel 6 (oriënteren op de beweegen sportcultuur).

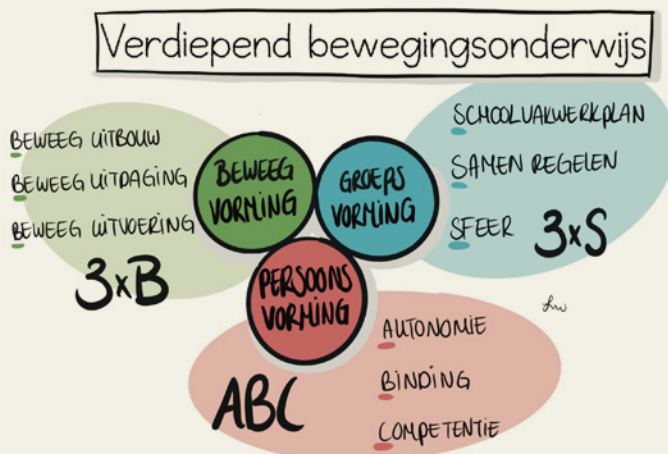
De persoonsvormingstoren heeft drie vragen en sluit aan bij kerndoel 7, beweegidentiteit. Het gaat daarbij om de basisbehoeften: autonomie, binding (relatie) en competentie (abc). Wat is de mate van autonomie? Wat is voor jou belangrijk? Wat is de mate van binding? Wat zijn jouw vertrouwde mede bewegers? Met wie wil je graag bewegen? Wat is de mate van competentie? Wat voor activiteiten kan jij?

Uiteindelijk gaat het om de uitwerking van de subvragen om aan de kerndoelen te voldoen.

Lukt de beweegactiviteit (3 B-tjes)?

Bij beweegvorming gaat het om welke beweeguitdaging opgelost moet worden. En ook binnen welke

Drie torens en negen subvragen

beweeguitbouw en op welk beweeguitvoeringsniveau. Kinderen moeten beter leren bewegen binnen een breed aanbod van verschillende beweeguitdagingen.

1 Welke beweeguitdaging?

Wat is de beweeguitdaging die kinderen moeten aangaan, oftewel; wat is de beweegtaak die de leerkracht stelt aan de kinderen? We bieden verschillende beweeguitdagingen aan vanuit diverse beweegthema's. Beweegthema's zijn verzamelingen van beweegactiviteiten met een gelijksoortige beweeguitdaging. Een voorbeeld is het thema ver- en hoogspringen met als beweeguitdaging afzetten om een zo groot mogelijke afstand of hoogte te overbruggen. Op basis van deze beweegthema's hebben we een eigen beweegaanbod ontworpen die past bij de organisatorische omstandigheden en huidige interesse van de kinderen.

2 Welke beweeguitbouw?

Naast een breed aanbod van beweegthema's is het ook noodzakelijk om de complexiteit van de beweegomgeving goed te kiezen. De beweeguitbouw gaat over het arrangement, opdracht en regels. Door deze complexer te maken zullen leerlingen beter moeten gaan bewegen. Bijvoorbeeld 3 tegen 1 voetbal is makkelijker voor het overtal dan 3 tegen 3 voetballen.

3 Welke beweeguitvoering?

De 30 uitvoeringswijzen in een groep kan vanwege het overzicht geordend worden in drie niveaus. In het basisdocument wordt dit niveau 1, 2 en 3 genoemd. Wij gebruiken de termen: 'gewone bewegers', die doen wat er nodig is, 'goede bewegers' die efficiënt bewegen en 'grandioze bewegers' die hetzelfde net anders doen (experimenteren).

Loopt de samenwerking (3x S)?

Spelen, bewegen en sport is een ontmoetingsplaats. Natuurlijk kun je in je eentje hardlopen in het bos of op je zolderkamer 30 keer opdrukken, maar de meeste beweegactiviteiten gebeuren in groepen. Binnen ons vakgebied gaat het samenwerken vooral over samen bewegen regelen en de sfeer van omgang met elkaar. Groepsvorming gaat uiteindelijk om de beweegdiversiteit als groep te organiseren op een sociaal rechtvaardige wijze. Het samenstellen van groepen begint al bij het afspraken maken over de groepsindeling, beschreven in het schoolwerkplan.

1 Hoe is het schoolvakwerkplan?

Veel organisatie aspecten van het bewegen op school ligt al vast in het schoolvakwerkplan. Het vakwerkplan gaat over waar er bewogen wordt, welke werkvormen en organisatie tijdens de les, het lesrooster, groeps grootte van de klassen, visie, planning enzovoort. De organisatie van de les heeft als functie ervoor te zorgen dat de leerlingen op een betekenisvolle manier ten opzichte van elkaar en de les met al haar activiteiten en materialen komen te staan.

2 Hoe is het samenregelen?

Samenwerken binnen beweegcontexten gaat over arrangeren, elkaar assisteren en afspraken maken, ofwel samen de les regelen. In een les zijn vakleerkracht en leerlingen onderdeel van een gezamenlijk netwerk. Samen bewegen regelen gaat niet over de sociale ontwikkeling van één leerling maar over groepsvorming. Het wachten op een beurt of de rol van scheidsrechter vervullen, heeft ook een algemeen sociaal belang. Dit samen regelen doen we aan de hand van de drie thema's en negen regeltaken en rollen.

3 Hoe is de sfeer?

Elke wijk, school en klas heeft een eigen sfeer. De sfeer in het klaslokaal kan anders zijn dan tijdens de les bewegingsonderwijs. De sfeer wordt grotendeels gecreëerd door emoties van kinderen als ze op elkaar reageren. Sfeer gaat over: elkaars reacties op opwinding, irritaties, blijheid, boosheid, angst en verdriet. Daarnaast wordt de sfeer op school mede bepaald door de omgang tussen leerkrachten, ouders, buurtkinderen enzovoort.

Nu hebben we beweegvorming en groepsvorming, ook wel lukt 't en loopt 't beschreven. Deze twee vragen vormen uiteindelijk de basis voor de kansen op persoonsvorming. Een slecht functionerende groep of een slechte activiteit maakt het lastig om je als persoon positief te ontwikkelen.

Leeft de motivatie (ABC)?

Bij binnenkomst in de gymzaal zijn schoolkinderen vaak razend enthousiast en willen ze gelijk starten met bewegen. Ze hebben allerlei wensen die voortkomen uit hun eigen beweegomgeving. Als een vakleerkracht kinderen tegenkomt spreken zij hun wensen uit: "Gaan we vandaag touwzwaaien, voetballen of apekooien?" Naast de wens voor een specifieke beweegactiviteit zijn er ook andere wensen. Bijvoorbeeld om samen met je vriendjes te spelen. Deze wensen verwijzen naar drie basisbehoeften van een kind: de behoefte aan autonomie, binding (relatie) en competentie.

1 Wat is de competentievraag van een kind?

Competentie behoefte betekent voor een kind dat dit iets kan doen en later meer gaat kunnen. Een competent kind wil uitdagingen aangaan en capaciteiten ontwikkelen. Het gaat om het proces van groeien en bekwaam worden om deel te nemen aan spelen, bewegen en sporten. Vakleerkrachten waren ooit goede bewegers en denken dat elk kind een goede beweging wil worden. Maar dat is niet het geval. Niet elk kind wil goed worden, ze zijn al tevreden als het gewoon lukt. Het lukt als kinderen de beweeguitdaging oplossen op hun eigen niveau. Veel kinderen zijn dan tevreden en willen geen betere beweging worden.

2 Wat is de bindingsvraag van een kind?

Binding gaat over de behoefte om je geliefd en verzorgd te voelen en dat ook voor anderen betekenen. Door binding ben je deel van een gemeenschap met betekenisvolle relaties. De binding start in het ouderlijk gezin. Daar ontwikkelt het kind een 'OER-geweten' over wat een waardevolle verbinding is. Meestal met moeder en vader of vervangende opvoeders.

Onbewust weet elk kind waar de basis van de eigen binding ligt en daarom kan het kind het moeilijk krijgen als die basis niet fijn functioneert. Niet alleen de Ordening in het gezin is belangrijk, ook de mate van 'Erbij horen'. Gezinnen verschillen in de wijze waarop kinderen aandacht krijgen. Het 'OER-geweten van binding' heeft naast Ordening en Erbij-horen een derde element: 'Ruimte geven en nemen'. Kinderen krijgen thuis ruimte om initiatieven te nemen of mogen thuis weinig zelf doen. Het OER-geweten van een kind ontwikkelt zich verder op de school. Daar is de leerkracht de hoogste in de ordening en tussen de leerlingen spelen ordeningen over oudste en jongste of jongens en meisjes.

In de klas is een verschil tussen kinderen die er meer of minder bij horen. De opvallende en de rustige kinderen.

Dit 'OER-geweten' van een klas wordt allereerst ervaren als een specifieke sfeer. Elke klas heeft een eigen sfeer. Een vakleerkracht heeft te maken met kinderen uit 30 verschillende gezinnen en specifieke sferen van klassen. Elke 45 minuten komt er een nieuwe klas. Het is daarom lastig voor een vakleerkracht om invloed te hebben op de 'bindingsbehoefte' van een kind. Toch lukt het vakleerkrachten om voor kinderen een belangrijk 'bindingsfiguur' te worden.

De vakleerkracht heeft indirect invloed op de binding door de keuze welke leerlingen bij elkaar in een groep moeten samenwerken. Een groep met alleen vrienden werkt anders dan een groep waar twee leerlingen snel ruzie krijgen. Dit vraagt om een bewuste 'ordering' van groepssamenstellingen; wie zet je bij wie neer? Het element 'Erbij horen' in de gymles gaat bijvoorbeeld over of zwakke beweges even veel complimenten krijgen als de betere beweges? Het aspect 'Ruimte geven en nemen' gaat over welke kinderen meer initiatief nemen tijdens de les en wie liever aan de kant blijft zitten.

Elk kind heeft in de les te maken met drie verschillende 'verbindingen', die van thuis, die van de klas en die van de gymzaal. Het is dus niet zo dat vakleerkracht alleen kan bepalen hoe de kinderen met elkaar om dienen te gaan. De leerkracht zal zich aanpassen aan de bindingen die er al zijn en daaraan binnen zijn eigen beweegspecifiek 'binding' toevoegen.

3 Wat is de autonomie vraag van een kind?

Autonomie ligt tussen binding en competentie in. Competentie geeft aan wat iemand kan en binding geeft aan hoe iemand daarmee een plek in de groep heeft. Dankzij competentie en binding ervaart elk kind dat het 'eigenaardigheden' heeft die afwijken van anderen. De vraag is of een kind een realistisch beeld heeft van zijn eigen 'eigenaardigheden'? Hoe een kind zichzelf ziet (zelfbeeld) is (vaak) een geheim.

Voor het begrijpen hoe een persoon zichzelf ziet, is het van belang dat de beweger dit kan verwoorden. Dit kan met de volgende vragen: Wat

doe ik? Wat voel ik? Wat denk ik? Dit noemen we de zogenaamde DVD-reflectievragen. Doen is een beschrijving van de activiteit uitspreken. Voelen gaat over sensaties in het lichaam en emoties. Denken is het cognitieve proces waarbij je met woorden de gedachten en gevoelens beschrijft. Denk aan meningen, overwegingen en fantasie. Dit DVD-zelfbeeld maakt duidelijk hoe de persoon zijn bijdrage in de beweegcontext verklaart. Het verheldert de keuzes die door de persoon gemaakt zijn. Dit autonome zelfverstaan in combinatie met binding competentie geeft richting aan de persoonsvorming, met de moeilijkste vraag wat wil ik in de toekomst?

Tot slot

In dit tweede deel hebben we het Delftse didactisch kader beschreven. We hebben de loopt't-, lukt't- en leeft't-vragen specifiek uitgewerkt met negen subvragen. Deze vragen zijn apart besproken, maar ze lopen in elkaar over en beïnvloeden elkaar. We zijn benieuwd of dit kader ook andere vakleerkrachten kan helpen hun onderwijs te doordenken. We hopen op vele reacties. In het volgende artikel een praktische uitwerking van loopt't, lukt't en leeft't in lessenreeksen. Dat noemen we verdiepend beweegonderwijs. ●

Bronnen

Scan of klik [hier](#) naar de bronnen

Contact

n.keijser@scodelft.nl

Nick Keijser is vakleerkracht docent beweegonderwijs en coach Dynamische Schooldag op basisschool De Waterhof en ambassadeur van de Beweegalliantie k.lahnstein@librij.nl

Koen Lahnstein is vakleerkracht beweegonderwijs op basisschool Freinetschool Delft

Tekening

Linda Welker

Foto's

Koen Lahnstein

Kernwoorden

kerndoelen bewegen en sport, didactisch kader, drie doeldomeinen, kijkvragen